

ВІЙНА: ПОМІСНА ЦЕРКВА І ДІАСПОРА

Анотація. Стаття присвячена дослідженню стану п'ятидесятиницького руху в Україні після повномасштабного вторгнення на прикладі Української Церкви Християн Віри Євангельської. У доробку окреслено основні віхи внутрішнього життя п'ятидесятиницьких громад і зовнішньої діяльності щодо викликів, породжених обставинами в країні. Розглядається питання зміни деяких релігійних поглядів членів церков, їх налаштування до популярних у минулому тезисів про прощення, любові до кривдника та ставлення до зброї. Також стаття висвітлює ключові аспекти життя п'ятидесятників УЦХВЕ у діаспорі, тенденції до відкриття церков у Європі та перешкоди, з якими доводиться зустрічатися у процесі. Коротко описані ті проблемні теми, які важко сприймаються членами церков в Україні стосовно служителів та загалом членів церкви, які емігрували.

Ключові слова: війна, церква, п'ятидесятники, УЦХВЕ, діаспора, виклики.

Title: War: the Church and the Diaspora.

Annotation. The article is devoted to the study of the state of the Pentecostal movement after the full-scale invasion on the example of the Ukrainian Pentecostal Church. The work outlines the main milestones of the internal life of Pentecostal communities and external activities in relation to the challenges posed by the circumstances in Ukraine. From different perspectives, the author raises the issue of changing some of the religious views of church members, their adjustment to the theses of forgiveness, love for the offender, and attitudes toward weapons that were popular in the past. The article also highlights key aspects of the life of Pentecostals in the diaspora, trends in church planting in Europe, and the obstacles they face. The article briefly describes the problematic issues that are difficult for church members in Ukraine to perceive in relation to ministers and other members who have emigrated.

Keywords: war, church, pentecostals, Ukrainian Pentecostal Church, diaspora, challenges.

Віктор Вознюк, директор департаменту освіти Української церкви християн віри євангельської.

Вступ

Згідно з прес-релізом Євростату, статистичної організації Європейської комісії, станом на жовтень 2023 року в Європі нараховувалося понад 4,24 мільйона біженців¹. США та Канада, як одні з найбільших осередків української діаспори, станом на 2023 рік прийняли близько 280 тисяч біженців та 234 тисяч відповідно. Щодо внутрішньо переміщених осіб в межах України, з яких чимало протягом певного періоду виїхали за кордон, то станом на кінець 2023 року, за результатами доповіді міністра України з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, таких людей нараховувалося понад 4,9 мільйона². Якщо говорити про статистику в межах об'єднання Української Церкви Християн Віри Євангельської, то зі слів Старшого єпископа Анатолія Козачка в інтерв'ю для телепрограми “Хроніки війни”, лише в 2023 році понад 10 тисяч членів церков емігрували за кордон. Також він зазначив, що переважна більшість з них – це молоді сім'ї з дітьми в яких, як би боляче не звучало, однією з ключових умов повернення є питання стратегічного майбутнього. Якщо чіткого бачення щодо економіки та політики зі сторони посадовців не буде, то, відштовхуючись від індивідуальних бесід служителів з емігрантами, кількість охочих повернутися назад буде значно меншою³. Цей факт спонукає до його переосмислення церквою та породжує питання у відповідь: Що УЦХВЕ готова запропонувати людям, щоб ті повернулися назад? Що помісна релігійна громада п'ятидесятників може запропонувати християнам, навіть ідентичного віросповідного напрямку, щоб вони попри внутрішнє переселення в межах країни та труднощі залишилися її членами, а головне зміцнилися вірою в Бога?

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Статистичні дані та ряд інших наукових доробків вітчизняних науковців, матеріали, якими діляться закордонні фахівці, особливо психологи, різноманітні конференції щодо душеопікунства, пастирські бесіди й консультування дозволяють говорити про серйозні виклики в середо-

^[1] Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в ЄС перевищила 4,2 мільйона. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3798700-killist-bizenciv-z-ukraini-zi-statusom-timcasovogo-zahistu-v-es-perevisila-42-miljona.html> (дата звернення: 12.01.2024)

^[2] Калашник П. Головні тези з демографічного звіту ЦЕС – Forbes.ua. *Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788> (дата звернення: 12.01.2024).

^[3] Мокієнко М. П'ятидесятництво: особливості богословської та соціальної ідентифікації. Дисертація. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. Ст. 71-73.

вищі українського християнства. Ми повернулися до середини ХХ століття, коли в теологічних колах активно обговорювати “теологію після Освенцима”. Тільки в ситуації з Україною це звучить, як “теологія після Бучі”⁴. Фраза єврейського письменника та лауреата Нобелівської премії Елі Візеля про те, що Бог помер разом із страченими на шибениці в концтаборі, сьогодні знаходить своє відображення у мисленні людей, які на власні очі бачили жахіття війни не тільки по відношенню до свого майна, але ближніх і членів сім’ї⁵. Церкви України, а також частково Європи та Північної Америки, де присутній найбільший відсоток вимушених переселенців, зіткнулися з поняттям “втрачене покоління”, яке було запропоновано американською письменницею Гертрудою Стайн після Першої світової війни⁶. Наслідки тогочасної війни спричинили в суспільстві розчарування в сенсі життя, сприяли зловживанню алкоголем, наркотиками, “вибілювали” розуміння зла, що породило вищий рівень аморальності. На фоні цих подій християни почали активно звертатися до книги Об’явлення, вбачати Антихриста в лідерах сторін війни та вираховувати дати другого пришестя Христа. Подібні тенденції протягом війни присутні постійно та ще більше загострилися через події, що відбуваються на Близькому Сході.

Крім окреслених широких проблем помісних церков і діаспори України варто відзначити більш точкові виклики та відповіді на них. Зокрема, однією з найактуальніших потреб українців на початку повномасштабного вторгнення була евакуація населення прифронтових населених пунктів, забезпечення продуктами харчування, медикаментами й іншими речами першої необхідності постраждалих від бойових дій. І тут, як влучно підмітив єпископ УЦХВЕ Херсонщини Олександр Бабійчук в телепрограмі “Хроніки війни”, світ побачив євангельську церкву у світлі інституції, що найчастіше швидше відповідала на запит громадян, ніж будь-яка інша інституція⁷. Цей час став яскравим прикладом втілення біблійного тексту в реальність: *Бо Я голодував був і ви нагодували Мене, прагнув і ви напоїли Мене, мандрівником Я був і Мене прийняли ви. Був нагий і Мене зодягли ви, слабував і Мене ви відвідали, у в’язниці Я був і прийшли ви до Мене (Матвія 25:35-36)*. Водночас у церковному середовищі, за спостереженнями єпископа, члени церкви стали свідками зміни

[4] Теологія після Бучі. Політком. URL: <https://politcom.org.ua/teologija-pislja-buchi> (дата звернення: 12.01.2024).

[5] Елі Візель. Ніч. Світанок. День. Дух і літера. Київ, 2006. Ст. 126-129.

[6] Навчання бухгалтерів УЦХВЕ. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/navchannya-buhgalteriv-27-28-02-23/> (дата звернення: 13.01.2024)

[7] Департамент освіти УЦХВЕ. Єпископ Херсонщини про затоплення через підрив Каховської ГЕС І ХРОНІКИ ВІЙНИ І 13.06.2023, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ui6U9xRnJhk> (дата звернення: 25.01.2024).

ролей. Ті, хто раніше були лише прихожанами стали першими волонтерами, меценатами, служителями, які під обстрілами, приймаючи ризик втратити життя, виконували покликання доброго самарянина.

Якщо говорити за найбільше всеукраїнське об'єднання п'ятидесятиницьких громад, то станом на травень 2023 року Українська Церква Християн Віри Євангельської нараховувала 1343 активних волонтери. Дехто з них загинув від ворожих обстрілів на лінії фронту. Понад 217 тисяч тонн гуманітарної допомоги було доставлено потребуючим, 3500 печей для обігріву та 134 потужних електрогенератори передано в місця активних бойових дій. Помісні церкви відкрили свої двері для тих, хто під тиском ворога та смерті залишили свої домівки. Близько 180 тисяч людей було евакуйовано завдяки небайдужим п'ятидесятникам, 268 тисяч прийнято транзитом, 79 тисяч розміщено на територіях церков, 199 тисяч забезпечено щоденним харчуванням. Попри пацифістське налаштування, яке було більше притаманне п'ятидесятиницькому руху України до повномасштабного вторгнення, до лав Збройних Сил України приєдналося більше тисячі членів церков. Більше сотні захисників загинули. Також на травень 2023 року в братерстві нараховувалося 166 капеланів, які здійснюють своє служіння на передовій⁸.

Волонтерська діяльність була першою та головною реакцією церков на виклик війни, однак вона стала й відкритими дверима для розповсюдження інших викликів, що раніше були менш помітними. Зокрема відбулося пряме та у великих масштабах зіткнення релігійних світоглядів. Більшість біженців не були прихожанами євангельських церков, тому перебуваючи в релігійних спорудах п'ятидесятників уважно спостерігали за діями волонтерів, критично осмислювали релігійні практики. Ставлення таких людей до церкви майже повністю залежало від гуманітарної допомоги євангельських християн. Завдяки адаптації церковного ресурсу, що проявилася у переобладнанні кімнат недільних класів, офісних приміщень, а інколи церковних залів під спальні місця та їдальні, п'ятидесятники продемонстрували постраждалим, що церква – це, перш за все, люди, а не просто красиво оздоблене сакральне місце. Водночас, зі свідчень служителів, довелося неодноразово проводити індивідуальні бесіди з ціллю роз'яснення засад віровчення громади, передумов і правил проведення певних богослужбових практик.

У середовищі самих п'ятидесятників з'явилося теж чимало проблемних питань. Одне із таких – членство в помісних церквах. Неодноразово пастори зазначали на звітних конференціях про виїзд членів

^[8] Медіаслужіння. Звітно-виборна конференція. Урочисте відкриття, 17 травня 2023. Луцьк, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dkPza-5zeioA> (дата звернення: 26.01.2024).

за кордон на проживання без їх повідомлення та отримання благословення церкви. Траплялися випадки, коли служитель дізнався про переїзд людей лише після перегляду богослужіння у прямій трансляції американської церкви, де на завершенні богослужіння здійснювали молитву та прийняття нових членів, які не повідомили про це в Україні. Паралельно з цим виникла проблема зменшення ефективності служіння через відтік кадрів. Як влучно зазначив один із пасторів Миколаївської області: «Молодь виїхала, а барабани залишилися...».

Ця фраза висловлена служителем не з ціллю насмішки над баченням чи стилем молодого покоління до проведення богослужіння. У такий спосіб пастор хотів підкреслити кризу кадрів у служінні та проблему перевантаженості тих членів церкви, хто залишився. Прикро визнавати той факт, що серед «таємних емігрантів» були ті, хто відповідав за пасторське, дияконське, молодіжне служіння, попри відносно далеку відстань до лінії фронту.

З ціллю покращення ситуації через спільну кооперацію місіонерського, освітнього та молодіжного департаментів УЦХВЕ проводяться лідерські конференції. Однією з найбільших є Школа Духовного Лідерства «Елементи лідерства», у якій тільки у 2023 році взяли участь більше ста братів молодого віку. Також у цьому ж році розпочалася організаційна робота над відеошколою для проповідників⁹.

Ще одним кроком до вирішення питання членства стали перемовини з іноземними євангельськими братерствами, індивідуальні обговорення з їх пасторами щодо проведення попередніх консультацій з потенційними членами та служителями церкви, куди віруючі були причетні раніше.

Відсутність великих заходів – це ще одна проблема помісних церков УЦХВЕ. Більшою мірою це стосується молоді, однак відображається на атмосфері церковного життя усіх членів. До пандемії Covid-19 та повномасштабного вторгнення молодь могла відвідувати масштабні християнські заходи, де відбувалося навчання, передача досвіду, ідей, знайомства з іншими та відпочинок. Подібні події слугували оазисом у молодіжному та соціальному служінні помісних церков, що надихало молоде покоління до подальшої праці на місцевому рівні й глибшого відчуття приналежності до братерства УЦХВЕ. Найбільшою такою подією був щорічний всеукраїнський з'їзд «Малин Фест», де збиралося від шести до восьми тисяч людей, але у зв'язку з вимогами держави цей захід тимчасово призупинено¹⁰. Наразі потреба в подібних заходах є ще більш актуальною, адже коли немає пропозиції від офіційної структури у силу відомих державних

^[9] Школа духовного лідерства. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/elementy-plyus-2023/> (дата звернення: 26.01.2024).

^[10] Молодіжний фестиваль «Малин Фест». Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/malyn-fest-2020-vidkryttya/> (дата звернення: 26.01.2024).

причин, альтернатива може надходити не від християнських рухів, а, в кращому випадку, мати лише локальний характер.

Однак, поміж усіх перерахованих викликів, наразі, у зв'язку з продовження активних бойових дій і поступової адаптації населення країни до такого життя, церкви християн віри євангельської, подібно до всіх інших небайдужих християн, зустрілися з гострою потребою у фахівцях-консультантах, психологах і душеопікунах. Як зауважив у інтерв'ю медійному департаменту церкви Адвентистів сьомого дня старший єпископ Анатолій Козачок: «Після війни понад 35% населення буде потребувати поглибленої психотерапії. Тому для допомоги українському суспільству необхідно підготувати щонайменше 70 тисяч психологів і душеопікунів»¹¹. Це питання неодноразово піднімалося на з'їздах Правління та Комітету УЦХВЄ. Було зауважено, що душеопікунство в Україні найчастіше вивчається, як окремий курс у християнських навчальних закладах. Створені спеціальні бакалаврські/ магістерські навчальні програми за спеціальністю душеопікунства. Як самостійний ресурс у цій сфері існує онлайн-школа «Help for Heart»¹². У межах братерства проводяться курси, семінари та конференції щодо цього. Міжнародна спільнота теж активно долучається до цієї справи, що є свідченням небайдужості та любові до ближнього, яким є Україна. Проте служителями було влучно підмічено, що ці заходи мають точковий характер і, на жаль, не можуть охопити більшість членів братерства, оскільки відбуваються в приміщенні церкви та, зазвичай, без відеотрансляції. У зв'язку з цим погоджено рішення щодо розробки навчальної платформи «Менахем», що буде спрямована на широку аудиторію для підготовки спеціалістів, які можуть надавати першу психологічну допомогу тим, хто потребує. Унікальність освітнього проєкту, який наближається до завершення в розробці, полягає в тому, що на одній платформі зібрано найважливіше в тематиці душеопікунства. Для реалізації проєкту задіяно служителів різних євангельських союзів, досвідчених консультантів, психологів, лікарів, капеланів, військових. Назву обрано не просто так, оскільки саме слово «Менахем» (івр. מְנַחֵם) означає «утішитель», той, хто приносить спокій. Виконавцями проєкту є громадська організація «РЕНЮВЛ» у партнерстві з Департаментом освіти Української Церкви Християн Віри Євангельської. Навчальна платформа сформована з модульного навчання у форматі відеолекцій. До кожної лекції надається конспект та додаткові матеріали. Доступний зворотній зв'язок. Загалом у кожному модулі по 3-4 лекції, всіх модулів – 8. Загальна трива-

^[11] Про душеопікунство та консультування. Офіційний сайт Церкви Адвентистів сьомого дня. URL: <https://www.chve.org.ua/elementy-plyus-2023/> (дата звернення: 27.01.2024).

^[12] Про важливість душеопікунства. Офіційний сайт «Help for Heart». URL: <https://helpforheart.org> (дата звернення: 27.01.2024).

лість школи – 8 тижнів. Кількість студентів є необмеженою, оскільки це не вимірюється спроможністю навчального закладу, а, швидше, можливостями онлайн-простору. Доступ до платформи можна отримати лише після авторизації. По завершенню навчання можна отримувати індивідуальні консультації від менторів. Після успішного виконання всіх завдань студенту видається сертифікат про проходження проєкту.

Варто додати, що напрямок душеопікунства не просто став коротко-строковою нагальною відповіддю УЦХВЄ, але й стратегічно обдуманим кроком на наступне десятиліття. В одному з інтерв'ю для проєкту «Хроніки війни» старший єпископ Анатолій Козачок у короткій формі озвучив основні тези рішення Комітету УЦХВЄ щодо подальшого розвитку церков п'ятидесятників: «На наших стратегічних сесіях було окреслено п'ять напрямків, де ми будемо прикладати зусилля. Усі наші департаменти та структури будуть працювати в цих напрямках: перший – освіта, другий – місія, третій – стратегія, четвертий – фінанси, п'ятий – душеопікунство. Необхідно відзначити, що в контексті освітнього напрямку закладено три світоглядні орієнтири необхідні християнину: місійність – як бажання та вміння проповідувати Євангелію; стресостійкість – як захист від зовнішніх і внутрішніх викликів; душеопікунство – як відповідь на запит суспільства»¹³.

Позитивними зрушеннями всередині церкви, що відбулися в період розгортання активних бойових дій і обстрілів території України, відзначилося ставлення до російської мови та переклад богослужбової літератури на українську мову. При цьому, зауважимо, питання російської мови стосувалось не лише східної та центральної частини України, але й, особливо, торкнулося церков Полісся.

Після Революції гідності процес дерусифікації торкнувся багатьох сегментів країни: уряду, армії, ЗМІ та церкви також. Але по-особливому проявився він все-таки під час повномасштабного вторгнення. Відомі факти, зокрема озвучені на з'їздах служителів північних регіонів Волинської та Рівненської областей, коли проповідники старшого віку відмовлялися від російських перекладів Біблії на користь українських, а регенти хорів перекладали музичні твори російською мовою на українську без застосування практики виділення квоти на пісні російською мовою під час богослужіння, що було поширено до 24 лютого 2022 року.

Варто також торкнутися питання пацифізму, що є нагальним, часто обговорюваним і конфліктуючим з ідеями мілітаризму за сучасних умов. Якщо на початку ХХ століття у п'ятидесятницькому русі, на думку доктора

^[13] Департамент освіти УЦХВЄ. Молитва не зупиняє війну? Анатолій Козачок І ХРОНІКИ ВІЙНИ І 17.01.2024, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VOXYIUitBog> (дата звернення: 12.01.2024).

історичних наук Михайла Мокієнка, в переважній більшості були представлені ізоляціоністські й фундаменталістичні теологічні ідеї, то з першого десятиліття ХХІ ст. відбувається поступова лібералізація, що позитивно відображається на відносинах церкви з державою, суспільством, оновлення теологічних засад та богослужбових практик. Відкритість до суспільства призвела до підтримки п'ятидесятниками Помаранчевої революції та Євромайдану. Патріотичні настрої під час повномасштабного вторгнення в Україну зумовили переосмислення раніше категоричних постулатів традиційного пацифізму¹⁴. Починаючи від 24 лютого 2022 року пацифістська позиція, як така, що була популярна у євангельських колах до приходу більшовиків та знайшла яскраву присутність у кінці ХХ століття, похитнулася на п'єдесталі істини. Молоде покоління членів церков почало виховуватися в незалежній державі з великим акцентом на любові до Батьківщини, свободи слова та головне – свободи віросповідання. Тому під час мобілізаційних хвиль більше 1000 членів вступили до лав Збройних сил України вбачаючи в цьому поклик від Господа. На жаль, станом на травень 2023 року понад 100 військовослужбовців загинуло. Церкви масово долучилися до підтримки сімей полеглих героїв не тільки своїх членів, але й невоцерковлених, до служіння капеланів, гуманітарної допомоги постраждалим, допомоги армії автівками, купівлею спорядження та фінансово.

Окремо в середовищі освітян проводяться дискусії щодо розгляду позиції мілітаризму, концепції справедливої війни та думок Фоми Аквінського й Августина, які передували формуванню опозиції пацифізму¹⁵. Однієї з найбільших таких дискусій став щорічний з'їзд працівників Департаменту освіти УЦХВЕ, що відбувся на базі місії «Добрий самарянин» міста Рівного у серпні 2022 року. Тема з'їзду стосувалася духовної освіти в період війни, а семінари присвячувалися таким напрямкам як «Чи всіляке вбивство – гріх?», «Любіть ворогів своїх?»¹⁶. Дехто з освітян проживав на територіях, де ведуться бойові дії, тому по-особливому долучався до дискусій. Зокрема, крізь призму Святого Писання та емоційного досвіду, здобутого від побаченого власними очима, служителі окреслили

[14] Ukrinform. Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в ЄС перевищила 4,2 мільйона. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3798700-killist-bizenciv-z-ukraini-zi-statusom-timcasovogo-zahistu-v-es-perevisila-42-miljona.html> (дата звернення: 12.01.2024).

[15] Релігійно-інформаційна служба України. Становлення концепції «справедливої війни» в католицизмі – РІСУ. *Релігійно-інформаційна служба України*. URL: https://risu.ua/stanovlennya-koncepciji-spravedlivoji-viyni-v-katolicizmi_p33486 (дата звернення: 27.01.2024).

[16] Чи всіляке вбивство – гріх? Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/dep-osvity-narada-9-11-08-22/> (дата звернення: 12.01.2024).

важливі грані таких гострих питань як вбивство людини, користування зброєю, служіння християн у ЗСУ.

Василь Попудник, головний доповідач з'їзду, підсумував це на завершенні викладу та обговорення семінару «Чи всіляке вбивство – гріх?» у перший день зустрічі такими тезами: «Біблія чітко розмежує питання вбивства: заборонене і допустиме!», «Не проводячи розмежування між вбивством, війна українців – це злочин, а українські воїни-захисники – вбивці», «Якщо розмежувати питання щодо вбивства, Збройні Сили України – герої», «Вбивство в процесі захисту – не ідеальне правило, а допустимий виняток в гріховному, матеріальному світі».

Другий семінар «Любіть своїх ворогів?» завершився такими підсумковими тезами: «Любити ворогів – не стосується носіїв кримінальних злочинів», «Любов до ворогів стосується побутових ситуацій у мирному житті, в яких потрібно проявити силу терпіння до своїх кривдників, та християнським ставленням привести їх до покаяння», «Почуття гніву та ненависті – є природньою реакцією на карні злодіяння», «Ставлення з любов'ю до правопорушників у процесі їхніх злочинів є сприянням у пригнобленні беззаконня», «Зло зупиняється законною силою і повинне бути покаране, що є виявом справедливості та правосуддя», «До заарештованого та полоненого злочинця потрібно проявляти вчинки милосердя», «Важливим кінцевим кроком має бути прощення покараних кривдників та звільнення від гніву та ненависті».

Необхідно зазначити, що задля духовної підтримки вірян та обговорення тяжких теологічних питань Департаментом освіти УЦХВЕ започатковано проєкт «Хроніки війни»¹⁷. Завдяки ньому тисячі людей змогли почути позицію служителів братерства щодо війни, її наслідків і перспектив допомоги суспільству. Протягом 2022 та 2023 років було проведено 100 ефірів, які сумарно мають більше мільйона переглядів. Дотичним до цього став інший проєкт під назвою «Згадати все», який сформований на основі досвіду очевидців впливу війни на сім'ю, майно та церкву. Станом на лютий 2024 року було представлено 9 випусків, що мають сумарно близько 600 тисяч переглядів. Також близько року тривав проєкт «Церковна кухня», який висвітлював діяльність п'ятидесятників у приготуванні продуктів харчування для потерпілих і військових на східній і південній частині України. Саме завдяки потребі в такому інформаційному контенті почала стрімко розвиватися сторінка Департаменту освіти УЦХВЕ в YouTube, яка лише за 2023 рік набула більше 9 тисяч підписників і становить наразі 16 тисяч¹⁸.

[17] Департамент освіти УЦХВЕ. МОЛИТВА НЕ ЗУПИНЯЄ ВІЙНУ? Анатолій Козачок І ХРОНІКИ ВІЙНИ І 17.01.2024, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VOXYIUtBog> (дата звернення: 24.01.2024).

[18] Проєкти УЦХВЕ. *YouTube*-канал Департаменту освіти УЦХВЕ. URL: <https://>

Одна з вимог часу, що перетворилася на виклик для помісних церков, стосується ведення обліку, відкриття банківських рахунків громади, офіційне працевлаштування членів церкви, що отримують фінансову підтримку за пасторську роботу, охорону та прибиранням приміщення будинку молитви. Голова заснованого УЦХВЕ благодійного фонду «ЄДобро» Іван Білик наголосив про це під час засідання комітету УЦХВЕ 27-28 лютого 2023 року. Він також зазначив на важливості ведення детальної звітності та обов'язкового аудиту після завершення кожного проєкту, що відбувся за підтримки міжнародних партнерів, оскільки це важливо задля подальшої різнобічної допомоги та справедливих дій перед державними установами, зокрема податковою службою¹⁹.

Відповіддю на проблемне питання стала організація навчальних зустрічей для бухгалтерів благодійних фондів, громадських організацій, обласних і районних об'єднань УЦХВЕ. Найбільша така зустріч відбулася на базі церкви «Спасіння» м. Луцьк, де зібралося 20 бухгалтерів обласних об'єднань. Протягом трьох днів вони отримували знання від аудиторів і держслужбовців, а також досвід від фахівців-християн, які уже набули певного досвіду в цій сфері. Одним із них був Олексій Марченко, пастор і керівник громадської організації «Молодіжний рух «Будь вільний», який залишив рекомендації щодо цільового розподілення надходжень допомоги від благодійних організацій²⁰.

Як вже згадувалося попередньо, війна принесла не тільки активізацію у служіння церкви, але й міграцію її членів за кордон. Близько 10 тисяч п'ятидесятників, які були членами УЦХВЕ, за період повномасштабного вторгнення виїхали на проживання до інших країн (переважно у Сполучені Штати Америки та Канаду, де розташована найбільша діаспора українців християн віри євангельської). Попри те, що цей показник є сумним для помісної церкви України, є й позитивна сторона – він став вагомим важелем у розширенні меж служіння та відкриття нових релігійних громад за кордоном. Станом на 2016 рік УЦХВЕ в Європі нараховувала 16 церков, тоді як на кінець 2023 рік їх кількість зросла до 101 громади з представництвом у сімнадцяти країнах Європи та кількістю 4900 членів і понад 10 тисяч відвідувачів. Юрій Веремій, єпископ і відповідальний за громади УЦХВЕ в Європи, говорить, що подібний феномен спричинив кризу фахових служителів: «Інколи доводиться долучати до служіння братів і сестер, які ще не мали навику та практики, але з допомогою Господа вони починають служити. Наразі ми маємо 170 служи-

www.youtube.com/@departament_osvity (дата звернення: 24.01.2024).

[19] Діяльність церкви під час війни. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/komitet-luck-27-28-02-23/> (дата звернення: 13.01.2024)

[20] Навчання бухгалтерів УЦХВЕ. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/navchannya-buhgalteriv-27-28-02-23/> (дата звернення: 13.01.2024)

телів: 54 пресвітери, 76 дияконів і 40 відповідальних за напрямки»²¹. Водночас більшість з тих, хто емігрував до Європи не стали осторонь українських біженців з іншим релігійним світоглядом. Зі слів Юрія Веремія всі вони зіткнулися з проблемами, які можна охарактеризувати в чотирьох тезах: жалкування за втраченим в Україні, незнання мови, пошук роботи, відчуття «всі мені винні». Саме остання теза лунає під час пастирських бесід з біженцями, які нечемно відносилися до власності тих, хто проявив служіння майном.

На відміну від більшості пересічних українців, новоприбулі емігранти п'ятидесятники долучилися до вже присутніх протестантських громад або утворили власні, а чимало розгорнули великі волонтерські центри та благодійні фонди в Польщі, Німеччині, Чехії, Бельгії, Румунії, Іспанії та менші в інших країнах. Завдяки ним члени церков УЦХВЕ можуть харчувати біженців, надавати послуги перекладача, служити транспортом, допомагати з орендою житла, медикаментами, здійснювати соціальну адаптацію через вивчення мови країни, організовувати євангелізаційні заходи, проводити душеопікунську працю, здійснювати комунікацію з європейськими церквами та спонсорами тощо.

Відкриття нових церков у Європі в свою чергу породило нові виклики, які доводилося вирішувати паралельно з волонтерською діяльністю. Першим і ключовим є знання законодавства країни та мови, а другий – пошук місця для проведення богослужіння. Враховуючи цей аспект відповідальні за церкви в Європі організовували поміж членами-фахівцями, які навіть володіли громадянством країни, служіння юридичного консультування та супроводу в пошуку землі для побудови церкви або приміщення під оренду²¹.

Як було вже зауважено, війна в Україні спричинила низку проблем, що стали спільними у державно-церковних відносинах. Однак деякі з них мають не лише український характер, але й охоплюють інші країни. Було б некоректно не виокремити сімейну проблему, як демографічну загрозу для нашої країни та економічне питання для європейських країн. В контексті цього влучно виразився Святослав Шевчук, глава української греко-католицької церкви, в інтерв'ю для медійної платформи «Тиждень»: «Ми бачимо, що родина як вільний нерозривний плідний союз чоловіка та жінки, відкритий до народження дітей, є базовою клітиною суспільства кожної держави й народу. Сьогодні родина стає однією з перших жертв війни. Чоловік воює на фронті, жінка з дитиною або за кордоном, або змушена перебувати деінде як внутрішньо переселена особа. Що буде з тою родиною? Уже багато хто говорить, що Україна переживатиме страшно

[21] Департамент освіти УЦХВЕ. Українське пробудження в Європі. Юрій Веремій І ХРОНІКИ ВІЙНИ І 21.07.2022, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=phdHoqettNo> (дата звернення: 27.01.2024).

демографічну кризу, бо цей мільйондефіцит населення, який створила війна, даватиметься взнаки. Якщо українці з-за кордону не повернуться до Батьківщини, якщо справді боїтимуться народжувати дітей у своїй країні, то яке майбутнє такого народу?... Але це має стати трендом, як сьогодні ми кажемо: «Вірю в ЗСУ», щоб перемогти у війні, так після її закінчення мусимо сказати: «Я вірю в українську родину»²².

Не менш хвилюючим є питання утворення нових сімей та статистики розлучень після завершення війни та відбудови України. Згідно зі статистикою, після Першої світової війни рівень розлучень різко зріс. В Німеччині кількість розлучень, яка приблизно становила 15 633 щорічно між 1909 і 1913 роками, досягла піку в 39 216 у 1921 році. У Франції спостерігалася подібна тенденція: із 15 450 розлучень у 1913 році до 29 156 – у 1920 році та 32 557 – у 1921 році²³. Через небезпеку породжену на ґрунті війни зростає кількість конфліктів, подружніх зрад і кризових сімей. Щоб запропонувати шляхи вирішення служителями України та Європи було погоджено присвятити ресурси для проведення пасторських консультацій на постійній основі з членами роз'єднаних сімей, організації локальних сімейних служб та створення сімейних центрів, яких у складі УЦХВЄ нараховувалося 16 на серпень 2023 року. Старший єпископ Анатолій Козачок під час відкриття одного з таких центрів у місті Ірпені (яке було визнане містом-Героєм під час війни) разом з американськими партнерами та экс-міністром України й засновником благодійного фонду «Save Ukraine» Дмитром Кулебою промовив: «Я вірю, що Господь благословить цю працю, спрямовану на фізичне, психологічне та духовне відновлення сімей із хворими дітками, реабілітацію наших захисників, які будуть повертатися з війни та інших уразливих категорій. Тому дякую нашим партнерам за підтримку, дякую місцевій владі та народним депутатам за сприяння на своїх рівнях»²⁴. Необхідно зауважити, що структура УЦХВЄ, зокрема Правління та Комітет, зазнали позиційних змін під час періоду війни, що теж відобразилося на подальших кроках вирішення проблем служіння сім'ї. На звітно-виборній конференції 2023 року почесний єпископ Михайло Степанович Паночко передав служіння стратегічного керівництва УЦХВЄ для Анатолія Козачка, а 7 грудня цього ж

[22] Блаженніший Святослав в інтерв'ю «Тижню». *Українська Греко-Католицька Церква*. URL: <https://ugcc.ua/data/blazhennishyy-svyatoslav-v-intervyu-tyzhnyu-viyuna-tse-moment-koly-rozzyavlyaetsya-pashcha-obektyvnogo-zla-shcho-materializuetsya-v-tyh-hto-e-nosiem-ubyvstv-nenavysti-y-ruynatsiy-1850/> (дата звернення: 12.01.2024).

[23] Post-war Societies | International Encyclopedia of the First World War. *International Encyclopedia of the First World War (WWI)*. URL: https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/post-war_societies (date of access: 27.01.2024).

[24] Сімейний центр в Ірпені. Офіційний сайт УЦХВЄ. URL: <https://www.chve.org.ua/vidkryttya-simeynogo-centru-v-irpini-23/> (дата звернення: 12.01.2024).

року єпископа Володимира Бричку на посаді керівника Департаменту сімейного служіння УЦХВЄ змінив молодший за віком служитель Костянтин Мельник із церкви «Філадельфія» (м. Кривий Ріг)²⁵.

Серед інших викликів, які, крім п'ятидесятників, зустрічають усі євангельські християни України за кордоном, є дискусії та суперечливі погляди щодо ставлення до війни та української мови в помісних церквах. Особливо це простежується в американських так званих слов'янських церквах та німецьких церквах, що були засновані російськими німцями. Представниками цих громад є люди різних національних походжень, але що найважливіше – різних політичних поглядів. Переважна більшість членів слов'янських церков, крім українців, є вихідцями з країни Радянського Союзу, що всупереч раціональним переконанням щодо злодіянь росії проти України підтримують позицію «не все так однозначно» та засуджують, у кращому випадку, будь яку публічну заяву церкви щодо війни, а тим більше використання української мови під час проведення богослужінь. Натомість російські німці можуть прямим текстом з кафедри та в молитвах стверджувати про блага діяльність російського агресора на теренах України задля збереження миру та традиційних сімейних цінностей, що, мовляв, і хоче робити росія. Основа цим поглядам закладалася через багаторічну залежність від російського телебачення та інших пропагандистських ресурсів у країнах європейського союзу²⁶. Водночас альтернативою протистоянню політичних переконань і міжцерковних конфліктів стало відкриття українських церков, підтвердженням чому є статистика новоутворених релігійних громад УЦХВЄ за період 2016-2023 років і слова єпископа УЦХВЄ в Європі Юрія Веремія.

Проте варто визнати, що в середовищі українського п'ятидесятницького руху під впливом війни досі залишаються тяжкі для відповіді запитання. Вони не стільки стосуються доктринальних речей, скільки служіння та християнського життя членів помісних церков. Зокрема досі точаться дискусії щодо братів, які виїхали за кордон нелегальним способом. Чимало тих, хто залишився, ставлять запитання на кшталт: Чи варто для таких членів вживати заходи церковного дисциплінування? Чи благословляти їх публічно в церкві після вираження бажання виїхати за кордон? Не менш складно зрозуміти причини виїзду: хтось залишає країну через небезпеку смерті, інший – через соціальні програми підтримки в Європі чи через американську платформу “U4U” (Єднання заради України) намагається скористатися статусом біженця, щоб легше

[25] Зміна керівників в УЦХВЄ. Офіційний сайт УЦХВЄ. URL: <https://www.chve.org.ua/novi-dyrektory-departamentiv-komitet-6-7-11-23/> (дата звернення: 12.01.2024).

[26] Німеччина створила собі проблему. Хто такі російські німці. *Gazeta.ua*. URL: <https://gazeta.ua/blog/56851/nimechchina-stvorila-sobi-problemu-htotaki-rosijski-nimci> (дата звернення: 24.01.2024)

побудувати краще матеріальне життя. Проблемним і болючим постає питання служителів, які залишили церкву в Україні, попри те, що вона знаходиться на відносно далекій відстані від окупованих ворогом територій. Якою має бути доля цих пасторів, дияконів у помісних церквах США, Німеччини, Канади, Польщі тощо? Ще більш емоційним постає питання, як помісній церкві в Україні після війни сприймати можливе повернення таких людей?

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, варто вкотре зауважити, що п'ятидесятницька церква в Україні подібно до держави проходить складні випробування війною. Попри зруйновані дома молитви через ворожі обстріли, пошкоджені богословські навчальні заклади та відомі випадки викрадення пасторів церков, євангельський рух продемонстрував свою вірність Божому покликанню допомагати ближньому та місійність у проповіді Євангелії. В процесі написання статті були виявлені наступні особливості становища п'ятидесятників в Україні та за кордоном під час війни на прикладі братерства «Української Церква Християн Віри Євангельської»:

1. Трансформація переконань п'ятидесятників як у ставленні до свого майна та служіння ним, так і в осмисленні позицій мілітаризму та пацифізму. Якщо ще до 24 лютого 2022 року відбувалися зустрічі представників УЦХВЕ зі служителями росії, а в деяких помісних церквах переконливо лунали думки про перший крок до примирення зі сторони українців, то на сьогодні це сприймається, як богословська нісенітниця та утопія.

2. П'ятидесятники України стали взірцем волонтерської діяльності. Вони продемонстрували перед обличчям держави небайдужість і причетність до страждання народу, інколи були першими та єдиними в справі допомоги населенню в гарячих точках війни, за що отримали подяки від бригадних командирів, державних установ, а єпископа Володимира Дмитровича Бричку було нагороджено орденом “За заслуги” третього ступеня від Президента країни²⁷.

3. Причетність п'ятидесятників до болю інших народів. Страждання українців сформувала у п'ятидесятників особливу чуттєвість до болю тих, хто страждає від військових дій на Близькому Сході та інших частинах світу, що виражається у молитовних проханнях на рівні помісних церков.

4. Прагнення п'ятидесятників до свободи. Церква вкотре оцінила свободу віросповідання, що отримала після розпаду Радянського Союзу, тому всіма силами намагається підтримувати Батьківщину, яка належно відноситься до переконань п'ятидесятників. Крім членів церков, що при-

^[27] Нагородження Володимира Брички. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/v-brychka-orden-za-zaslugy-24/> (дата звернення: 24.01.2024)

єдналися до ЗСУ, благодійних фондів, громадських організацій та індивідуальних гуманітарних поїздок п'ятидесятників, щоденно в помісних церквах проводяться молитовні служіння за мир і перемогу.

5. Війна спричинила розширення агломерації церков за кордоном і розкриття здібностей вірян. З негативною критикою і переважно позитивними наслідками, як би це цікаво не звучало, близько десятої частини членів УЦХВЄ емігрували протягом 2023 року, однак більшість з них зайняли здорову позицію щодо України, а тому приєдналися до волонтерської діяльності та відкриття українських церков у країнах європейського союзу, США та Канаді.

6. П'ятидесятницькі громади переживають етап внутрішнього конфлікту світоглядів і почуття “зрадництва” зі сторони інших членів. З'явилися дискусійні сторони, які торкаються особистісних питань помісних церков до служителів в еміграції, до членів церков, що перетинають державний кордон нелегально. Трапляються поодинокі випадки засудження тих, хто взяв до рук зброю або навпаки вважає, що через відмову від вбивства ворога зброєю п'ятидесятник не може бути істинним патріотичним євангельським християнином.

7. Помісні церкви західної частини України кількісно зросли в перерахунок більшості через приєднання новонавернених з внутрішньо переміщених осіб. Служіння гуманітарною допомогою стало одним із найефективніших методів поширення Євангелії в умовах війни.

БІБЛІОГРАФІЯ

Блаженніший Святослав в інтерв'ю «Тижню». *Українська Греко-Католицька Церква*. URL: <https://ugcc.ua/data/blazhennishyy-svyatoslav-v-intervyu-tyzhnyu-viyuna-tse-moment-koly-rozzyavlyaetsya-pashcha-obektyvnogo-zla-shcho-materializuetsya-v-tyh-hto-e-nosiem-ubyvstv-nenavysti-y-ruynatsiy-1850/> (дата звернення: 12.01.2024).

Елі Візель. *Ніч. Світанок. День*. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2006. – с. 126-129.

Департамент освіти УЦХВЄ. Молитва не зупиняє війну? Анатолій Козачок І ХРОНІКИ ВІЙНИ І 17.01.2024, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VOXYUitBog> (дата звернення: 12.01.2024).

Департамент освіти УЦХВЄ. Єпископ Херсонщини про затоплення через підрив Каховської ГЕС І ХРОНІКИ ВІЙНИ І 13.06.2023, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ui6U9xRnJhk> (дата звернення: 25.01.2024).

Департамент освіти УЦХВЄ. Українське пробудження в Європі. Юрій Веремій І ХРОНІКИ ВІЙНИ І 21.07.2022, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=phdHoqettNo> (дата звернення: 27.01.2024).

Діяльність церкви під час війни. Офіційний сайт УЦХВЄ. URL: <https://www.chve.org.ua/komitet-luck-27-28-02-23/> (дата звернення: 13.01.2024).

Зміна керівників в УЦХВЄ. *Офіційний сайт УЦХВЄ*. URL: <https://www.chve.org.ua/novi-dyrektery-departamentiv-komitet-6-7-11-23/> (дата звернення: 12.01.2024).

- Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в ЄС перевищила 4,2 мільйона. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3798700-kilkist-bizenciv-z-ukraini-zi-statusom-timcasovogo-zahistu-v-es-perevisila-42-miljona.html> (дата звернення: 12.01.2024).
- Калашник П. Головні тези з демографічного звіту ЦЕС – Forbes.ua. *Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788> (дата звернення: 12.01.2024).
- Мокієнко М. П'ятидесятництво: особливості богословської та соціальної ідентифікації. Дисертація. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. Ст. 71-73.
- Навчання бухгалтерів УЦХВЕ. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/navchannya-buhgalteriv-27-28-02-23/> (дата звернення: 13.01.2024).
- Нагородження Володимира Брички. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/v-brychka-orden-za-zaclugy-24/> (дата звернення: 24.01.2024).
- Німеччина створила собі проблему. Хто такі російські німці. *Gazeta.ua*. URL: <https://gazeta.ua/blog/56851/nimechchina-stvorila-sobi-problemu-hto-taki-rosijski-nimci> (дата звернення: 24.01.2024).
- Медіаслужіння. Звітно-виборна конференція. Урочисте відкриття, 17 травня 2023. Луцьк, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dkPza5zeioA> (дата звернення: 26.01.2024).
- Молодіжний фестиваль «Малин Фест». Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/malyn-fest-2020-vidkryttya/> (дата звернення: 26.01.2024).
- Про душеопікунство та консультування. Офіційний сайт Церкви Адвентистів сьомого дня. URL: <https://www.chve.org.ua/elementy-plyus-2023/> (дата звернення: 27.01.2024).
- Про важливість душеопікунства. Офіційний сайт «Help for Heart». URL: <https://helpforheart.org> (дата звернення: 27.01.2024).
- Проект УЦХВЕ. *YouTube-канал Департаменту освіти УЦХВЕ*. URL: https://www.youtube.com/@department_osvity (дата звернення: 24.01.2024).
- Релігійно-інформаційна служба України. Становлення концепції «справедливої війни» в католицизмі – РІСУ. *Релігійно-інформаційна служба України*. URL: https://risu.ua/stanovlennya-konceptsi-spravedlivoji-viyni-v-katolicizmi_p33486 (дата звернення: 27.01.2024).
- Сімейний центр в Ірпені. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/vidkryttya-simeynogo-centru-v-irpini-23/> (дата звернення: 12.01.2024).
- ТЕОЛОГІЯ ПІСЛЯ БУЧІ. *Політком*. URL: <https://politcom.org.ua/teologija-pislabuchi> (дата звернення: 12.01.2024).
- Чи всіяке вбивство – гріх? Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/dep-osvity-parada-9-11-08-22/> (дата звернення: 12.01.2024).
- Школа духовного лідерства. Офіційний сайт УЦХВЕ. URL: <https://www.chve.org.ua/elementy-plyus-2023/> (дата звернення: 26.01.2024).
- Post-war Societies | International Encyclopedia of the First World War. *International Encyclopedia of the First World War (WW1)*. URL: https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/post-war_societies (date of access: 27.01.2024).
- Ukrinform. Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в ЄС перевищила 4,2 мільйона. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3798700-kilkist-bizenciv-z-ukraini-zi-statusom-timcasovogo-zahistu-v-es-perevisila-42-miljona.html> (дата звернення: 12.01.2024).